

Тимофєєва І.Б.,

м. Маріуполь

ВИХОВНИЙ ПРОСТІР МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Анотація. Цілісно узагальнено теоретичні підходи щодо трактування поняття "виховний простір"; розкрито компоненти створення виховного простору студентів спеціальності "Початкова освіта" у закладі вищої освіти; визначено сутність основних умінь і навичок майбутніх учителів початкових класів та формування професійної компетентності у відповідності до виконання виховної роботи закладу вищої освіти.

Ключові слова: виховний простір, майбутні вчителі початкових класів

Процес підготовки майбутніх вчителів початкових класів у закладах вищої освіти вимагає засвоєння здобувачами освіти того факту, що сучасні молодші школярі відрізняються від їхніх ровесників минулих століть, які живуть в унікальному соціально-психофізичному середовищі. Відповідно професійному стандарту "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти" охарактеризована трудова функція "Забезпечення і підтримка навчання, виховання і розвитку учнів в освітньому середовищі та родині", де основними вміннями та навичками вчителя початкових класів є відстеження динаміки та забезпечення підтримки особистісного розвитку дитини в освітньому процесі; урахування індивідуальних особливостей учнів у процесі організації навчальної взаємодії та зворотного зв'язку [6].

На підставі вивчення та аналізу психолого-педагогічної літератури важливого значення набувають філософсько-методологічні засади формування готовності вчителя до виховної діяльності (В. Андрущенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, М. Євтух та ін.); основні положення психології про особливості праці вчителя (Г. Балл, І. Бех, О. Киричук, Н. Кузьміна, Д. Ніколенко, В. Шадриков та ін.); вивчення специфіки формування особистості вчителя в процесі загально-педагогічної (О. Абдуліна, В. Бондар, Л. Кондрашова, Н. Ничкало та ін.) та

теоретично-практичної (О. Дубасенюк, О. Коберник, Б. Кобзар, О. Матвієнко, М. Фіцула та ін.) підготовки до виховної діяльності; практична підготовка студентів до виховної роботи зі школярами (Л. Бондарев, С. Бреус, В. Воробей, Г. Кіт, І. Коновальчук, Л. Макарова, О. Отич та ін.) [2, с. 5].

Щодо пояснення сутності дефініції "виховний простір" прослідковується неоднозначність і невизначеність у науково-педагогічній літературі. Так, декларуючи в наукових розвідках виховний простір, частина науковців усе ж мають на увазі виховне середовище й не розводять означені поняття. На наш погляд, доречно диференціювати ці поняття та актуальним визначенням для нашого дослідження є думка І. Бежа, що під виховним простором розуміють психолого-педагогічний проект, метою якого є духовно-моральне вдосконалення підростаючої особистості. Сама ж сутність його проектування полягає у створенні й реалізації системи наукових орієнтирів, які задають технологічний вектор діяльності педагога і взаємодії вихованців, спрямованих на успішне досягнення виховної мети – розвитку духовно зрілої особистості [1, с. 3].

Характеризуючи прогнози на освіту взагалі, Лучанінова О. впевнена, що зміст освіти має бути наповнений культурними сенсами і загальнолюдськими цінностями; педагогічні засоби, форми і методи освітнього процесу мають бути спрямовані на розвиток суб'єктних, позитивних властивостей здобувача вищої освіти як особистості, на самопізнання; підготовка професіонала має відбуватися в освітньо-виховному просторі, в якому є всі підстави для вільного вибору особистістю способів самореалізації та її культурного саморозвитку; духовно-культурна домінанта парадигми, націлена на виховання відповідальної особистості, яка плекає духовно-культурні цінності, здатна до самоосвіти й саморозвитку, вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни; формування загальної та професійної культури особистості викладача-куратора в оновленій виховній

системі та відкритість її моделі; наявність ефективних виховних технологій у ЗВО [3, с. 47].

Чернишов Д., наприклад, так характеризує виховний простір закладу освіти та його співвідношення з виховним регіональним середовищем: "Регіональний виховний простір – відокремлена сукупність виховних, інноваційних, управлінських процесів, здійснюваних освітніми й іншими соціальними інститутами на території адміністративно-територіальної одиниці – області, а також розмаїття взаємозв'язків, які виникають у процесі соціальних взаємодій. Ефективне функціонування виховного простору можливе у разі дотримання єдності нормативно-правових, організаційних, соціокультурних чинників, які сприяють успішній соціалізації учнівської молоді" [8, с. 76].

Ми погоджуємось з думкою Романкової Л., що для ЗВО побудова виховного простору – це єдина можливість для "гармонійної єдності між індивідуальною свободою самореалізації особи і проблемами її прояву в суспільстві", коли особисті інтереси знаходять успішне застосування в житті студента й не суперечать громадському благу, а доповнюють і сприяють його процвітанню [7, с. 96].

Під час підготовки майбутніх учителів початкових класів у Маріупольському державному університеті нами виділено компоненти створення виховного простору здобувача освіти спеціальності "Початкова освіта". Основоположним дослідженням для нашої градації компонентів є [1, с. 4]:

- демократизація соціобуття вихованців (право здобувача освіти на вільний вибір відвідування виховних заходів, урівнювання викладача та студента в правах, а головне створення єдиної виховної системи закладу вищої освіти. Одним з очікуваних результатів реалізації Стратегічного плану розвитку Маріупольського державного університету є удосконалення системи виховної роботи в університеті шляхом розвитку та вдосконаленню студентського самоврядування, залучення більшої кількості студентів до діяльності

молодіжних організацій, органів місцевого самоврядування, організації студентами дозвілля, доручення до діяльності гуртожитку [5]);

- гуманізація соціобуття вихованців (система ціннісних орієнтацій студентів від розуміння, самоусвідомлення та змінення "Я-образу" від загального до розширення території "Я" за допомогою вирішення педагогічних виховних ситуацій, розширення професійного інтересу);

- індивідуалізація соціобуття вихованців (заохочення майбутніх учителів початкових класів до реалізації індивідуальної освітньої траєкторії незалежно від викладача, за допомогою автоматизованих технологій зворотного зв'язку; індивідуальні особливості, внутрішня свобода, свобода, духовне життя, креативність та ін.);

- культивування творчих можливостей вихованців (творчий процес підготовки майбутніх учителів початкових класів передбачає самостійне перенесення професійної компетентності у нову ситуацію, формування навичок роботи з дітьми, які виявляють нестандартне критичне мислення; формування креативності);

- формування особистісно конструктивних відносин (студентська група має дві підструктури офіційну зі старостою, куратором, планом виховних заходів та ін.; та неофіційну – неофіційні угруповання на основі інтересів);

- оптимізація виховних можливостей процесу навчання (виховний вплив навчання на професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів; формування педагогічних здібностей під час викладання предметів професійного блоку; рефлексія власної професійної поведінки).

Підсумовуючи усе вищесказане, зазначимо, що під час підготовки майбутніх учителів початкових класів у закладі вищої освіти щодо формування виховного простору відбуваються постійні зміни. Зокрема виокремлено такі підходи: гуманізація освіти, забезпечення якості вищої освіти, спрямованість виховного процесу на формування професійної компетентності майбутніх педагогів в мінливому соціокультурному середовищі; застосування змішаного навчання, що передбачає поєднання традиційних та інноваційних технологій.

Світоглядні, соціально-політичні, економічні перетворення, які відбуваються в Україні, сприяють реформуванню системи освіти, яка має сприяти забезпеченню пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи, утвердженню людини як найвищої цінності, задоволенню її освітніх потреб та розкриттю її здібностей і талантів [4, с. 16-17]. Все це є компонентами виховного простору майбутніх учителів початкових класів у закладах вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Виховний простір: організаційно-змістові орієнтири. *Гірська школа українських Карпат*. 2013. №10. С. 3-14.
2. Демченко О.П. Виховні ситуації в особистісно зорієнтованому просторі початкової школи : монографія. К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. 416 с.
3. Лучанінова О.П. Виховна система вищого технічного навчального закладу: дис. д-ра педагогічних наук : 13.00.07/ Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2017. 536 с. URL: <https://snu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/10/LUCHANINOVA-O.P.-dysertatsiya.pdf> (Дата звернення: 25.08.2019).
4. Маргітич К. Є. Підготовка вчителя початкової школи до формування національної свідомості молодших школярів в угорськомовних загальноосвітніх навчальних закладах Закарпаття: дис. ... канд. пед. наук 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2009. 216 с.
5. Очікуванні результати реалізації Стратегічного плану розвитку Маріупольського державного університету. URL: http://mdu.in.ua/index/ochikuvani_rezultati_realizacii_strategichnogo_planu_rozvitku_mdu/0-236 (Дата звернення: 25.08.2019).
6. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1143732-18> (Дата звернення: 25.08.2019).
7. Романкова Л. М. Виховний простір вищого навчального закладу як чинник становлення особистості майбутнього фахівця. Актуальні проблеми філософії та соціології. № 11, 2016р. 94-98 с.
8. Чернишов Д.О. Виховний простір: регіональний вимір. Наукова скарбниця освіти Донеччини. 2010. № 2. С. 74-77.